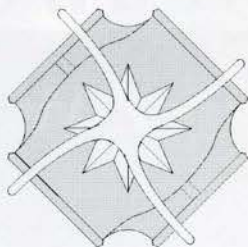

De *Nieuwe* Zelfzwichter

in dit nummer

- Redactioneel
- Nieuw: Kees Kuiken
- Zoepen en botter
- Brim??? !!!
- Malen om geld
- Glück zu!
- Nationale molendag
- Activiteiten Molenarchief
- Gildenieuws
- Molennieuws
- Verstild Verleden (49)
- Startfeest te Eenrum
- Vereniging exit
- Agenda
- LAATSTE NIEUWS

Colofon

De Nieuwe Zelfzwichter

Jaargang 9, no. 3

oktober 2005

ISSN 1386-4920

De Nieuwe Zelfzwichter is het kwartaalblad van de gezamenlijke molenorganisaties in de provincie Groningen. Het blad verschijnt in de maanden maart, juni, oktober en december. Leden van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens en leden van de Stichting De Groninger Molen ontvangen het blad automatisch. Niet-leden kunnen zich op dit periodiek abonneren voor € 14,00 per jaar (4 nummers).

Losse nummers kosten € 3,50 (exclusief porto).

Redactie:

Lopende Diep 8, 9712 NW Groningen, tel. (050) 312 16 94

J.C. van Driel - Groningen, G. Geertsema-ten Broek -

Groningen, H.A. Hachmer - Nieuwe Pekela, G. Koster - Peize,

M. Strijkstra-Kalk - Groningen, D. Lippe - Groningen (lay-out).

Opgave lidmaatschap + abonnement:

Vereniging Vrienden van de Groninger Molens,

t.a.v. Ledenadministratie, Lopende Diep 8, 9712 NW Groningen

Participanten:

- Vereniging Vrienden van de Groninger Molens, tel. (0597) 59 19 31
- Stichting De Groninger Molen, tel. (050) 312 16 94
- Gilde van Vrijwillige Molenaars, afd. Groningen
Secretariaat: J-J. Sterenberg, De Vliet 5, 9781 NR Bedum, (050) 3014039

Molenbureau

Het gemeenschappelijke adres voor alle informatie over molens, de redactie van De Nieuwe Zelfzwichter en de secretariaten van de participanten in De Nieuwe Zelfzwichter is:

Lopende Diep 8, 9712 NM Groningen, 050-3121694

E-mail: molens@museumhuisgroningen.nl

Het molenbureau is geopend op de OCHTENDEN van MAANDAG t/m DONDERDAG en eventueel op andere tijden na afspraak.

Groninger molenarchief:

Het Groninger Molenarchief, Wedderstraat 39, Veele (9541 ED Vlagtwedde)

0599-312185 (dinsdag), molenarchief@hetnet.nl

Aan dit nummer werkten mee:

H. Berends, M.A. van Doornik, G. Geertsema-ten Broek, H.A. Hachmer, D. v.d. Heide, W. Jans, A. Nibbelink, H. Noot, Th. Pol, B.D. Poppen, H. Prenger, D. Reitsema, J-J. Sterenberg, A.M. Strijkstra, L. Venema, G. de Vries, H. v.d. Woude, M. v.d. Woude.

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden artikelen in te korten en/of aan te passen.

Overname van artikelen is eerst na overleg met de uitgever toegestaan.

Grafische basisvormgeving:

Biche Eleveld bNO, Groningen

Drukwerk:

Zodiak Groep - Groningen

Oplage: 750 exemplaren

Sluitingsdatum kopij: 7 november 2005

foto omslag:

De Zilvermeeuw (10) in Onderdendam [7]
op 12 september 2005

Foto: H. Noot, Haren

2 • Redactioneel**3 • Karnmolens in Grönniger Sproak**

Volgens de Romeinen (rare jongens...) zijn Groningers barbaren (=onverstaanbaar brabbelen folk).

7 • Brim: nieuwe regeling voor de instandhouding van molens

Omdat de Brom-pot leeg is maken ze er een met PIPs gevuld Brim-fetuut van.

8 • Malen om geld

De roulette als pelsteen: in een casino kunt u zich vrijwillig laten uitkleden.

9 • Glück zu: Mühle Peters in Nenndorf

Gluren bij de (ooster)buren.

10 • Nationale Molendag op De Witte Molen

Mede dankzij een flyer vloog de multi-bijzondere dag voorbij.

12 • Activiteiten van het Groninger Molenarchief

Krachtige punten: dat maakt alles duidelijk.

13 • Gildenieuws

Zwaan, kleef aan! Lijmpraktijk achter de Praxis.

13 • Molennieuws

De Zilvermeeuw gaat bij de ooievaar leren kleppen met aluminium.

Bij Ander Molennieuws kunt u lezen dat in het Groninger Molenweekend meer dan de helft van de molens draaide - maar het moet nog beter kunnen.

20 • Verstild Verleden (49)

Tellerlikkers: B&W van Winschoten likken de wonden terwijl de gemeenteraad het geld telt.

22 • Groninger Molens in beweging - Het Groninger Molenhuis begint!

De opgelaten ballonnetjes zijn wel geland, nu moeten de juristen nog met hun voeten op de grond.

27 • De Vereniging ontbonden - en hoe nu verder?

Driewerf overweldigend!!! Met het vriendelijke verzoek aan de leden te herrijzen als donateur.

Agenda**LAATSTE NIEUWS**

Redactioneel

In tegenstelling tot een kogel die door de kerk gaat, heeft de ontbindingsvergadering van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens geen verwoestende uitwerking gehad. Dankzij de vele schriftelijke machtigingen was de uitslag van de tweede herkansingsvergadering overduidelijk. Het bestuur kon de beslissing niet leuker maken, maar wel gemakkelijker.

Laten we zeggen dat de kogel dóór de kerk is gegaan en dat via de gaten nu een frisse wind kan doordringen. De restauratie en de herinrichting van het gebouw bieden ruimte voor nieuwe ideeën en werkwijzen. Denk niet dat zulks vanzelf gaat. De formele afhandeling van de besluiten, de overdracht van eigendommen, de vulling van het nieuwe stichtingsbestuur en van de commissies is allemaal nog gaande en hapert hier en daar. Voordat alles is vormgegeven en de nieuwe procedures goed op gang zijn gekomen, zal er nog heel wat wind door de wieken waaien.

Ook uw veelzijdige molenlijfblad *De Nieuwe Zelfzwichter* zal in de komende tijd onder handen worden genomen. De uitgave krijgt in ieder geval een bredere doelgroep: de Stichting Het Groninger Molenhuis wil **iedere** Groninger molenbelangstellende bedienen met molenwetenswaardigheden. Aan een vernieuwde vormgeving wordt gewerkt. Het nieuwe blad, *hoe het ook zal gaan heten*, moet het

gezicht naar buiten worden van de Groninger molenwereld.

Nieuw is nu al dat u in dit nummer geen convocatie voor de najaarsvergadering van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens zult aantreffen. Er moeten toch nog wel wat juridische en financiële draadjes worden afgehecht.

Lezers zijn onmisbaar voor een blad – zonder hen zou de redactie alleen voor het eigen genoegen bezig zijn. Ze zijn echter evenzeer van node als leveranciers van feiten, ontdekkingen, ervaringen, onderzoeksresultaten, foto's en meer van wat des molens is.

Onze KPN-brievenbus en de e-mailmap staan ook in de toekomst uitnodigend voor u open.

We zouden het zeer op prijs stellen als Het Groninger Molenhuis (de redactie) wordt opgenomen in de verzendlijsten (e-mailadreslijsten!) voor Groninger molennieuwsbrieven en molenperiodieken en van molenwerkgroepen, molenstichtingen en dergelijke.

Helaas zijn er bij het zomernummer enkele slecht gedrukte exemplaren door de kwaliteitscontrole geslipt. Onze excuses hiervoor.

Laat het even weten als u een Nieuwe Zelfzwichter met grijze of zelfs lege pagina's hebt ontvangen – dan sturen we alsnog een gaaf exemplaar!

Met ingang van 1 juli is Kees Kuiken voor Het Groninger Molenhuis met veel enthousiasme begonnen aan zijn werk als technisch medewerker (6 uur per week). Kees is in de eerste plaats belast met het onderhoud van de zes molens die nog in het bezit zijn van de Stichting De Groninger Molen. Samen met Pieter Veenema heeft hij al een inspectieronde gemaakt langs de molens en vervolgens een overzicht opgesteld van de onderhoudssituatie. Daarbij hoorde ook een kennismaking met de vrijwilligers die bij deze molens betrokken zijn.

Kees woont al 31 jaar in de woning naast de Onner poldermolen *De Biks*. Als molenaar doet hij in goede samenwerking met de eigenaar (Water-

schap Hunze & Aa's) veel onderhoudswerk aan de molen.

Karnmolens in Grönniger Sproak

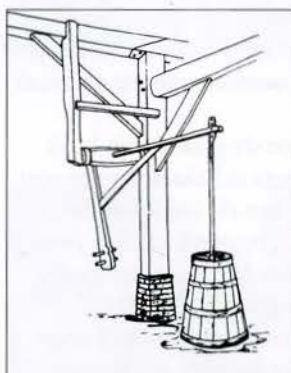
In De Nieuwe Zelfzwichter 2003/1 verscheen een artikel over karnen en karnmolens. Over hondenmolens, tredmolens en andere spierkrachtmolens kon u in ons blad al lezen in de nummers 2003/4 en 2004/1.

In de tijd voor de opkomst van de melkfabrieken was de kleinschalige boterproductie zo algemeen op boerderijen dat er veel min of meer flatteuze uitdrukkingen over in omloop zijn.

De heer V.d. Heide heeft bij uitgeverij Profiel te Bedum boeken gepubliceerd met Groninger vaktaal op diverse terreinen. Met name de taal van de oude ambachten heeft zijn interesse. Hij heeft jaren gewoond in de boerderij Welgelegen naast de borg Verhildersum te Leens.

t Is n kaarnpeerd.

De meid die voor een boer het karnen doet
Letterlijk bedoeld is het een paard, dat in de rosmolen loopt, want niet alleen menskracht werd aangewend maar men vond uit dat ook dieren, zoals paarden en honden, voor het karnen gebruikt konden worden. Op veel boerderijen was daarom het tijdperk van de echte *kaarnpeerden* - de karnmeiden dus - voorbij.

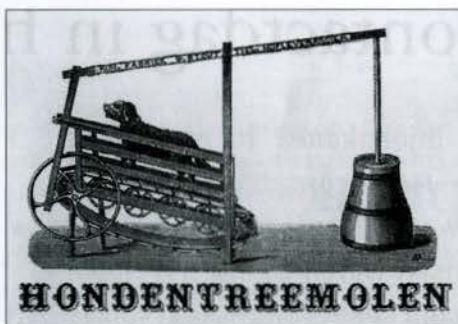
Handbediende karn
(wipkarn)

Ontleend aan: Gids (Het Nederlands Openluchtmuseum), pag. 64 (Arnhem, 1965)

k Bin zo hongereg as n kaarnhond.

Ik heb vreselijk trek in eten.

Zo kwamen er diverse soorten hondenkarnen. Sommige bestonden uit een groot houten rad, dat in het midden door een bout aan een dikke paal of muur was bevestigd. De hond liep binnen het grote wiel en kon zich afzetten op de dwarsklampen die zich op het loopvlak bevonden (zie DNZ 2004/1, pagina 11). Via een tandwieloverbrenging werd de kracht van het ronddraaiende wiel zodanig overgebracht, dat de pols in de karn op en neer werd bewogen. Een ander soort hondenkarn bestond uit een toestel met daarin een lopende band, bestaande uit losse smalle, met elkaar verbonden latjes. Het toestel was voorzien van zijschotten. Liep de hond in het toestel, dan ging de band draaien. Daardoor ging aan de zijkant van het toestel een wiel met een kruk draaien, waaraan de karnpols was bevestigd. Deze bewoog op en neer in een klein formaat karnton. De band bewoog hierbij tegen de looprichting van de hond in. Was de hond onwillig of begon moeheid een rol te spelen, dan werd de hond door de band mee naar achteren gevoerd. Om te voorkomen dat de hond het werk voor gezien hield, had men aan de achterzijde van het toestel een spijkerband aangebracht. De werkweigerende hond kreeg in zo'n geval de scherpe spijkerpunten in z'n achterste en verkoos dan snel het werk te hervatten! (Zo'n werktuig is te zien in het boerderijmuseum bij de borg Verhildersum.)

Met toestemming overgenomen uit MOLENS,
feb. 2003 (onbekende bron)

Hai loopt in de tredmeulen.

Hij loopt in de tredmolen. Hij verricht eentonig en zwaar werk.

Op zuivelboerderijen werden de geheel van hout opgetrokken *herse-molens* (hers is Saksisch voor ros) geïnstalleerd. De rosmolen, aan de Nederlands-Duitse grens *Göbel* genoemd, bestond uit een verticale spil (de koning), met daar bovenop het grote 'kroonwiel' met kamtanden (zie DNZ 2003/2, pagina 4/5). Aan de spil was een trekboom bevestigd waarvoor een paard kon worden gespannen. Tijdens het ronddraaien van het kroonwiel werd een as aangedreven die horizontaal door de muur naar 't *kaarnhoes*' (de karnstraat) liep. Via een tandwieloverbrenging werd de *pols* in de grote karnton op en neer bewogen. In plaats van een pols waren er ook karnen met een *karnbord*, dat echter niet op en neer bewoog maar in de karnton ronddraaide.

Het is n mölnpeerd.

Het is een molenpaard ofwel iemand, die hard en onop-houdelijk doorwerkt.

Het paard, meestal een mak en wat ouder dier, trok de molen, die ronddraaide in een *pot* (in de deel weggewerkte kei met daarin een gat), gedurende anderhalf tot twee uren rond. Dat was ongeveer de tijd die nodig was om de boter van de melk te doen scheiden. Soms moest het paard worden aangespoord om door te lopen. Daartoe bevond zich een luikje in de muur tussen het *kaarnhoes* en de schuur, vanwaar de boerin het paard zo nu en dan een tik met de mattenklopper of een bosje rijs kon geven. Om te voorkomen dat het paard door dat al maar ronddraaien duizelig werd, dekte men de ogen van het dier af met behulp van leren *blindlappen*. Had men die niet, dan kon voor dat doel ook een oud heren vest worden gebruikt, zoals één van mijn oudste zegslieden me vertelde. Door de mouwgaten staken de oren van het paard.

Roskarmmolen met kruk-aandrijving op een pols

Ontleend aan: Bijdragen en Mededelingen
(Het Nederlands Openluchtmuseum), 26 (1963),
no. 2, p.51

t Is n maaïd as n mölnpeerd.

Het is een meid of vrouw, die mannenwerk kan doen; ook: het is een manwijf.

Hai kon ien zo'n rösmeulen nait wezen.

Hij kon in zo'n rosmolen niet verkeren.

Hij kon niet tegen dat lawaai en die drukte. Hierbij rijst de vraag, of de rosmolen dan zo'n lawaai gaf. Het paard liep immers rustig z'n rondjes en het enige lawaai dat men hoorde was het klotsen van de melk in de karnton en een weinig geknars van de houten tandwielen. De rosmolen werd echter ook voor andere doeleinden gebruikt. Zo werden hekeldorsmachines, graanmolens en meer dergelijke werktuigen ook aangedreven door een rosmolen, zeker, toen er van stoom en elektriciteit nog geen sprake was. Naast veel stof gaven die werkzaamheden wél een hoop lawaai en arbeidsdrukke daaromheen!

Boter

De eerste berichten over boterbereiding dateren uit omstreeks 500 v. Chr., toen het verhaal de ronde deed, dat Paeones (Macedonië) zich insmeerde met het vet, dat uit melk was gehaald. De oude Grieken en de Romeinen kenden reeds in de vroege oudheid boter, maar in die tijd behoorde men tot de barbaren (alle niet-Romeinen) als je boter at. De Germanen gebruikten de boter aanvankelijk als zelf tegen allerlei kwalen en pas veel later als voedingsmiddel. Pas rond de vijftiende eeuw kon men van boter zeggen, dat het bij 'het volk' algemeen als voedingsmiddel in gebruik kwam.

Boter in het volksgeloof

In het volksgeloof heeft boter vanouds een belangrijke rol gespeeld. Als een karnsel mislukte, schreef men dat toe aan *boterheksen*, in wezen een avondvlinder van het uilengeslacht, in het bijzonder het *rode weeskind*. Volgens het oude bijgeloof veranderde een heks zich in een vlinder, om de boter van de buurman te beheksen en daar van de melk te drinken. Zo waren er ook de *roomslak*, de *roomslikker* en de *roomzoeper* die een karnsel konden doen mislukken. In Duitsland schreef men het mislukken van een karnsel toe aan de *Milchdieben* of *Molkendieben*. In Westfalen sprak men van *Molkentövern* en *Smantlecker* (roomslikkers). Een vlinder heet in Duitsland *Schmetterling*, een naam die afgeleid is van *Schmetter* (room). De Nederlandse en Duitse benamingen komen dus met elkaar overeen! Het was voorts heel gewoon, dat men tijdens het karnen toverspreuken bezigde. Het kwam voor, dat korrels zout of zelfs een gloeiend heet hoefijzer (vanwege het geluk dat hij zou brengen) in het karnsel werd gegooid. In Staphorst deed men er een roggekorrel in, wanneer de boter niet wilde schiften (scheiden van de melk). Koren zou heksen weren. Een andere manier om heksen bij het karnsel vandaan te houden was het leggen van een 'kruissleutel' onder de karnton. Nog weer anderen roerden met een *kwitsen-tak* (lijsterbestak) door de te karnen melk of room. Dat zou er toe bijdragen, dat de boter op de normale manier zou gaan schiften. Tenslotte konden de kwade botergeesten uit de buurt van het karnsel worden geweerd door nabij het *kaarnhoes* een wit kruis op de buitenmuur van de boerderij te schilderen. Of al die middelen tot wering van heksen of geesten iets hebben bijgedragen tot een goed of beter product, zal wel eeuwig een vraag blijven. Vast staat, dat ze nog tot diep in de twintigste eeuw opgeld deden!

Zegswijzen over boter

Dat is n stuk botter in de brij.

Dat is een stuk boter in de pap.

Dat is een flinke meevaller.

Mos hom botter aan de pootjes smeren.

Je moet hem maar flink verwennen.

Als men vroeger een jong katje kreeg, smeerde men het diertje, om het te verwennen, wel boter aan de pootjes. Dan liep het niet weg van de nieuwe eigenaar.

Botter bie de vis.

Er moet onmiddellijk na de koop worden betaald.

Hai zel die botter aan t gat smeren en zulf dreug brood eten.

Wordt gezegd van iemand die gierig en nooit tevreden is.

t Is aaltied gain maaioavend, dat de kou botter schit.

Het is niet altijd feest! Het is niet altijd een vetpot!

*Wiens hoofd van boter is
die moet gedurig schromen.
Die moet niet voor het vuur
of voor den oven komen!
(Cats)*

Hai kikt zo hoog, of t zoepenbrij regent.

Hij is een zeer verwaand iemand.

Het *zoepenvat* of de *zoepentien* (karnemelkvat) was een conisch toelopend, ongeveer vijftig centimeter hoog duigenvat, bijeengehouden door drie of vier brede messing hoepels (zie DNZ 2003/1, pagina 4). De open bovenkant had een middellijn van ongeveer vijfenveertig centimeter. Aan weerszijden van het vat stak één duig boven de andere duigen uit. In die uitstekende duigen bevonden zich uitsparingen, die als handgrepen dienden. Zo'n uitstekende duig noemt men wel een *steven* of, zoals hier en daar in Noordoost-Groningen wel wordt gezegd, een *step*. Vandaar ook de benamingen *stevenvat* en *stepvat*. Had de boter zich tijdens het karnen van de melk gescheiden en waren de verse klonten boter op de botermol gedeponereerd voor verdere verwerking, dan liet men de karnemelk, het product dat na het karnen overbleef, in het *zoepenvat* lopen. Daartoe bevond zich in het *kaarnhoes* een speciale schraag, waarop de karnton gelegd kon worden, om uit te lekken.

De gört is goar!

Als je nu doorgaat, krijg je problemen!

Van de karnemelk maakte men in de boerengezinnen vaak drie maal in de week *zoepenbrij* in een grote ijzeren pan met hengsel. Eerst maakte men in water een hoeveelheid gort aan de kook, waarna er al roerend karnemelk aan toegevoegd werd. En dan maar roeren en nogmaals roeren en, om de brij op dikte te houden voegde men er steeds kleine scheuten karnemelk aan toe. Het water verkookte tenslotte en de gort, die flink *oetdiend* (gezwollen) was, was dan gaar om gegeten te worden. Ik denk dat er in het navolgende rijmpje een hoop waarheid schuilt:

*Brij, brij, brij,
Achttien maal ien de week
en aaltied gelieke nij.*

Er werd met name bij de boeren op het platteland vaak drie maal per dag zoepenbrij gegeten. 's Morgens brood met zoepenbrij, 's middags *praan* (opgewarmde prak) met zoepenbrij en 's avonds *nijkooft eten* met zoepenbrij. Ik heb het zelf mogen beleven. Heerlijk!

Meestal was er veel te veel karnemelk voor eigen gebruik en het gebeurde dan ook wel dat de burgerbevolking uit de naaste omgeving een paar liter van de boer kocht. Mijn grootouders in het Friese deden dat ook. Het witte emailen emmertje stond altijd achter de deur in het halletje naar de keuken. Aan de rand hing een nap of *slief* en wie drinken wilde kon zichzelf bedienen. Ik werd nog even met mijn gedachten naar die tijd teruggedreven bij het lezen van het volgende kinderrijmpje:

*Kiend, wiend, spientvat.
Koom ien hoed en kaal (= praat) wat.
Achter de deur doar staa't n zoepentien
mit n nap ter ien... en drink wat.*

Arbeiders, met name de maaiers, namen soms ook karnemelk mee naar hun werk en dan deed het voor buitenstaanders een beetje vreemd aan, dat ze de kruik of fles in de zon legden. Dat deden ze opdat de *zoepen* zou *karlen* (zuren), anders zou dat proces in hun maag plaatsvinden en dat was een erg onprettig gevoel.

Sommigen maakten *zoepenkees* (kaas van karnemelk) - bekend als 'hangop'. De karnemelk werd in een doek, zak of kussensloop in de zon gehangen, het vocht droop eruit en wat overbleef was hangop, ook wel *potjekees* of *spiddelkees* genoemd. Het werd voornamelijk gegeten op roggebrood en voor velen was dat een delicatessen!

Bij de boeren werd het restant aan karnemelk, al dan niet vermengd met meel of aardappelen, aan de varkens gevoerd. Een zegsvrouw meldde me dat je bij het slachten duidelijk kon zien dat een varken veel karnemelk had gedronken: het spek was dan namelijk 'mooi blank'.

Zegswijzen over karnemelk

Hai is net zo wit veur de borst as n hin, dij oet t zoepenvat red is.

Hij is net zo wit voor de borst als een hen, die uit het karnemelkvat gered is.

Hij heeft een wit front, een witte bef voor, zoals men die vroeger wel droeg bij de kerkgang.

Hai is zo wit as zoepen.

Hij ziet er ongezond uit, is lijkkbleek.

n Sneer zoepen en een hoanaai.

Een plakje karnemelk en ei van een haan.

Helemaal niets (als het gaat over de prijs ergens van).

Ik kin die zoepenbrij wel van de kop of eten.

Ik ben veel groter dan jij.

Wat zoepenbrij nait vödt!

Wat karnemelk niet voedt!

Wordt gezegd wanneer iemand van geringe komaf zich voornaam en hooghartig voordoet.

t Is n zoepenlocht.

De lucht is betrokken, we krijgen wellicht regen.

Karnemelk is koper en wei is borg.

Wordt schertsend gezegd als bij een verkoping een bod wordt gedaan door iemand zonder geld en die dan een borg opgeeft, die het ook niet kan betalen. Karnemelk had vroeger niet veel waarde en wei, het restant na het kaasmaken, was eigenlijk helemaal niets waard.

Brim: nieuwe regeling voor de instandhouding van molens

Staatssecretaris Medy van der Laan van OCW heeft op 11 juli 2005 het ontwerp-besluit rijks-subsidiëring instandhouding monumenten (Brim) naar de Tweede Kamer gezonden. De Brim vervangt de huidige regelingen voor onderhoud (Brom) en restauratie (Brmm) van monumenten. Vrijwel alle molens vallen per 1 januari 2006 onder de nieuwe Brim.

In de subsidieregeling Brim ligt de nadruk op instandhouding. Vanuit de gedachte dat goed onderhoud dure restauraties voorkomt, wil het Rijk vooral regulier onderhoud subsidiëren. Daarom moeten eigenaren een 6-jarig onderhoudsplan opstellen. Voor molens die nog gerestaureerd moeten worden, is de Brim-regeling niet geschikt. Op een voorlichtingsmiddag voor moleneigenaren, die naar verwachting in november 2005 plaats zal vinden, zal hier nader op worden ingegaan.

De Hollandsche Molen heeft bij brief van 24 augustus 2005 de moleneigenaren geïnformeerd over de toekomstige subsidieregeling voor de instandhouding van de molens (Brim). Op 29 september is in Breukelen een informatiebijeenkomst gehouden. De Hollandsche Molen geeft de mogelijkheid omstreeks 1 oktober een model van een *Periodiek Instandhoudings Plan* (PIP) te leveren onder de € 100,- per deelnemende molen. Het Groninger Molenhuis onderzoekt mogelijkheden om de licenties goedkoper aan moleneigenaren ter beschikking te stellen. Hierover ontvangen moleneigenaren nog bericht. De brieven van de staatssecretaris en De Hollandsche Molen zijn op onze website www.groningermolens.nl te downloaden.

Het Groninger Molenhuis belegt dit najaar een bijeenkomst voor vertegenwoordigers van de moleneigenaren voor ondersteuning bij het invullen van de PIPs.

De volgende stappen moeten worden ondernomen om tot een PIP te komen:

1. Registratie van de molengegevens

Voor gegevens in het PIP worden de molengegevens van De Hollandsche Molen gebruikt, die via de website www.molens.nl zijn te bekijken. De huidige molengegevens in de database moeten worden gecontroleerd en eventuele wijzigingen moeten worden doorgeven aan De Hollandsche Molen.

2. Nulmeting

Voor het beschrijven van de huidige onderhoudssituatie van een molen is een inspectierapport nodig dat niet ouder is dan 2 jaar. Het inspectierapport van de Monumentenwacht voldoet.

3. Werkomschrijving

De noodzakelijk geachte werkzaamheden voor de komende 6 jaar moeten vervolgens in het PIP worden beschreven.

4. Begroting

Van de werkzaamheden in de komende jaren dient een begroting opgesteld te worden. Er is een subsidieplafond van € 50.000 voor een molen in de periode 2007-2012. Dit betekent dat er per jaar gemiddeld € 5.000 (60% van € 50.000/6) aan rijkssubsidie beschikbaar is. De kosten van verzekering vallen buiten de rijks-subsidie.

5. Meerjarenplan

Invulling planningslijst, overleg met de molenaars, behandeling in het bestuur en indiening bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg van het meerjarenplan tussen 1 april en 1 september 2006.

Restauratieplannen van de molens

De grotere restauratiewerkzaamheden kunnen nog niet in het PIP worden opgenomen. Daarvoor komt een apart traject. De moleneigenaren hebben nog de mogelijkheid om op basis van het besluit Restauratie Monumenten (Brmm) restauratieplannen van de molen(s) voor 1 oktober 2006 bij de gemeente in te dienen.

Malen om geld

Op 4 juli 2005 werd door Holland Casino een gift van € 1000 overhandigd aan de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens. Een goede aanleiding voor een vraaggesprek met Rick Vermeulen – jarenlang vrijwillig molenaar op de koren- en houtzaagmolen *Bovenrijge* in Ten Boer – die in het dagelijkse leven *table manager* is bij Holland Casino in Groningen.

Voor de lezers die niet zo vaak in een casino komen, is de eerste vraag wat de functie table manager inhoudt. Rick legt uit dat een table manager de eindverantwoording heeft over een aantal tafels in de speelzaal. Hij zorgt er onder andere voor dat de medewerker aan een roulettetafel of black-jacktafel zijn werk goed kan doen en hij is de gasten behulpzaam bij het spelen.

Waarom heeft Holland Casino een bedrag aan de Groninger molens geschonken?

In het Casino in Groningen wordt jaarlijks zo'n € 3.500 gevonden in speelautomaten en op de grond. Twee jaar geleden heeft het Holland Casino nieuw beleid ingezet over de bestemming van dat geld.

Het management is van mening dat het geld dat van de bezoekers is ook weer terug moet naar de mensen. Besloten is dit geld middels goede doelen terug te geven aan de maatschappij. Iedere vestiging van Holland Casino besluit zelfstandig vier keer per jaar een bijdrage van € 1.000 toe te kennen aan een goed doel. De keuze wordt gemaakt in samenspraak van de directeur en de medezeggenschapsraad van de vestiging.

In het verleden was er bijvoorbeeld financiële steun aan de Martini-manege (voor gehandicapten) en het Behouden Huys te Haren (psychosociale begeleiding aan kankerpatiënten en hun familie). Rick Vermeulen stelde als oud-molenaar voor de Groninger molens te ondersteunen. Rick is als secretaris van het medezeggenschapsorgaan van Holland Casino Groningen betrokken bij de toezegging van

de bijdrage. Collega Rolf Haseloop, voorzitter van dat orgaan, was ook aanwezig bij de overhandiging op 4 juli. Namens het management reikte Yvonne Hof de cheque in Ten Boer uit aan voorzitter Grieto de Vries van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens. Het geld zal worden gebruikt voor publiciteit rond het Groninger Molenweekend in 2006.

Stuivertjes wisselen: van het Casino naar De Vereniging en vervolgens naar Het Groninger Molenhuis
Foto: H. Noot, Haren

Hoe is Rick Vermeulen in contact gekomen met molens?

Rick komt oorspronkelijk uit het westen van Nederland en had als kleine jongen al veel interesse in molens. Regelmatig bezocht hij *De Valk* in Leiden. Natuurlijk heeft zijn naam (Vermeulen) ook een relatie met de molens. Naar aanleiding van een krantenartikel in *De Telegraaf*, waarin werd gemeld dat er in Groningen te weinig molenaars waren, heeft Rick vervolgens de open dag bij de korenmolens *De Meeuw* in Garnwerd bezocht. Inmiddels was hij naar Garmerwolde verhuisd en kreeg hij in de jaren 1997/1998 zijn opleiding bij Leen Duijm op de poldermolen *De Helper*. In 1999 deed hij met goed gevolg examen op de houtzaagmolen *Fram* in Wol-

tersum. Tijdens de opleiding werd een bezoek gebracht aan het molentje *Bovenrijge* en hij werd gelijk verliefd op de molen. Na zijn examen heeft hij samen met J.O. Oosterhoff tot 2002 met deze molen gedraaid.

De geschiedenis van het molentje *Bovenrijge* dat door een boer gebouwd is, dat na een storm ineenzakte en vervolgens door Groninger molenliefhebbers weer herbouwd is, sprak hem bijzonder aan. De liefde voor dit molentje... Het was een hele eer om daar als molenaar te mogen werken. De geschiedenis van de molens is van groot belang voor de toekomst, de molenaars hebben de eervolle taak om als ambassadeur van de molenwereld op te treden.

En hoe gaat het nu met molenaar Vermeulen?

Als lid van Vereniging De Hollandsche Molen en de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens heeft hij nog steeds interesse in de molens. Maar met een drukke baan, een jong gezin en woonachtig in Drenthe staan de molenactiviteiten even op een laag pitje. Edoch de Groninger molens worden niet vergeten!

David Reitsema

Een vertrouwde omgeving: Vermeulen in houtzaagmolen *Bovenrijge* met J.O. Oosterhoff en een fles fladderak
Foto: H. Noot, Haren

Glück zu: *Mühle Peters* in Nenndorf

Vorig jaar kwam ik op het idee een molen te zoeken in Duitsland. Het is als een avontuur begonnen, maar het is een groot succes geworden. De eerste molen waar ik een oog op had stond in Wilhelmshaven, dit was een idee van een van de medewerkers van molenbouwfirmas Dunning die daar restauratiewerkzaamheden uitgevoerd heeft. Omdat dit een dood spoor bleek te zijn, heb ik contact gezocht met de Mühlenvereinigung Niedersachsen en Bremen. Na enige tijd kwam er een reactie: in Nenndorf was men nog op zoek naar een molenaar. Op 28 december 2004, toen het aardig sneeuwde, ben ik op gesprek geweest bij de Samtgemeindebürgermeister. Hij was zeer blij dat ik

bereid was om molenaar te worden op de schitterend gelegen molen van Nenndorf (halverwege de weg Aurich - Dornum). De molen heeft op 5 februari voor het eerst gedraaid. Er stond een aardige wind en hij begon na de nodige controles mooi te draaien.

De molen werd in 1850 gebouwd. Op 14 juli 1872 verging de molen in een zware storm door blikseminslag. Hierna werd de molen weer opgebouwd met een extra verdieping. Tot 1981 is de molen in bedrijf geweest met behulp van een elektromotor. Sinds 1991 is de Samtgemeinde Holtriem eigenaar van de molen, van 1890 tot 1981 was de familie Peters eige-

naar van de molen. De molen is naar deze familie vernoemd. De gemeente zet zich in om de molen zo compleet mogelijk en werkend te behouden.

Het is een achtkante koren- en pelmolen met twee koppels maalstenen en één pelsteen. De molen wordt gekruid d.m.v. een windroos. Het kruitwerk is een voeghoutenkruitwerk. De kap wordt op zijn plaats gehouden door zes keerschijven, voor enige decennia terug was de molen uitgerust met een staart waarvan nog enige sporen terug te vinden zijn.

In de molen bevinden zich naast een koppel 18er stenen, een koppel 19/20er stenen en een pelsteen een sleepkruitwerk en een graanreiniger. Ook is er een dubbele silo met een elevator aanwezig.

De molen is jaarlijks geopend op molendag (pinkstermaandag) en de Duitse Monumentendag (Denk-

Foto: D. Reitsema, Midwolde

malta) die dit jaar plaatsvond op 11 september. Verder is de molen (natuurlijk!) ook geopend op afspraak met de molenaar, schrijver dezes (0594-516246).

davidreitsema@hotmail.com

Zie ook: www.man.nhl.nl/~reits102/molens.htm

H. Noot

Nationale Molendag op *De Witte Molen*

Voorbereidingen

Voor Nationale Molendag hebben we een aantal voorbereidingen getroffen om er een feestelijke dag van te maken. De gemeente Haren heeft een mooie picknickbank bij de molen geplaatst, die permanent blijft staan. Tevens leverden zij voor de molendag twee vlaggenstokken in bruikleen en één gemeentevlag (met als logo een molen) die bij de molen blijft. De gemeente Haren heeft vijf molens op haar grondgebied, vandaar het logo.

Het Waterschap Hunze en Aa's had een prachtige tent van 10x6 meter gehuurd waarin activiteiten plaats konden vinden. Ook heeft het waterschap middels verschillende perspublicaties de media vooraf ingelicht. Mijn vrouw, Karin Noot-Schilder-

man, had een flyer ontworpen, die door het waterschap voorzien was van een foto van de molen en het waterschapslogo. De flyer werd verspreid in openbare gelegenheden in Haren.

Doordat het plaatselijke weekblad in Haren verzuimd had te vermelden dat er pannenkoeken, poffertjes, koffie, thee en ranja bij de molen verkrijgbaar zouden zijn, waren we bang dat we met alle etenswaren zouden blijven zitten. Op de *noot(d)kreet* naar Radio Noord werd gelukkig kortdaat gereageerd. In het radioprogramma *Zaterdagagenda* werd live telefonisch contact opgenomen. Dit maakte het mogelijk iets te vertellen over de te houden activiteiten.

Benedenwindse (tijdelijke) bebouwing
Foto: H. Noot, Haren

De dag zelf

Er werden pannenkoeken en poffertjes gebakken. Ook werd er de videofilm 'Stoere werkers' met beelden van werkende molens uit de jaren 1930-'33 vertoond. Onder in de molen vond een PowerPoint-presentatie plaats over de onlangs afgesloten restauratie van *De Witte Molen* en over alle molens van de provincie Groningen. Het Waterschap Hunze en Aa's had de benodigde apparatuur beschikbaar gesteld.

De molen was feestelijk versierd ter gelegenheid van het feit dat de beide vrijwillige molenaars van *De Witte Molen* iets hadden te vieren. Vrijwillig molenaar Piet van Tongeren was kort tevoren (19 april) 50 jaar getrouwd en op 14 mei 2005 was het precies 25 jaar geleden dat ik slaagde voor mijn molenaarsexamen, bovendien vierde ik mijn 48^e verjaardag. Namens het bestuur van het waterschap ontvingen wij van de technische man van het waterschap, Garreld van de Sande, elk een prachtig boeket bloemen.

Tot ieders grote verbazing en verrassing kwam tegen kwart over elf een tweetal doedelzakspelers vanaf de nabijgelegen parkeerplaats aan de A28 richting de molen gelopen. Dit werd vooral door mij bijzonder zeer op prijs gesteld, want ik ben zeer gecharmeerd van doedelzakmuziek. Dochter Isabelle heeft haar contacten in de doedelzakwereld aangewend om haar vader te verrassen. De rest van de dag lieten ze

van tijd tot tijd regelmatig hun vrolijke klanken horen. De beide bespelers van de doedelzakken, Jan Kluiver en dochter Marchien uit Aduard, hadden ook de rest van het gezin meegenomen. Zij sprongen direct in door mee te helpen met het bakken van pannenkoeken en poffertjes. Later hoorden we dat vader Jan en moeder Jannie Kluiver deze dag 19 jaar waren getrouwd en Nationale Molendag werd als een feestdag voor henzelf ervaren.

Mede hierdoor en door het schitterende zonnige weer in combinatie met een stevige bries, en de vele bezoekers, konden we terugzien op een geslaagde Nationale Molendag.

Er kwamen meer dan 200 enthousiaste bezoekers, waarvan 113 zeer geïnteresseerden het gastenboek hebben getekend. De dag werd pas afgesloten om precies 20:00 uur terwijl de molendag op *De Witte Molen* officieel om 17:00 uur zou worden afgesloten. Omdat het zo mooi ging, gingen we echter door met malen tot 19:30 uur en pas om 20:00 uur gingen we met een voldaan gevoel huiswaarts keerde was een dag waar nog vaak over zal worden nagepraat. Er worden nu al plannen gemaakt om in 2007 het Jaar van de Molens de molendag nog groter aan te pakken! ✂

Piet van Tongeren: 'Kijk, daar draait alles om!'

Foto: H. Noot, Haren

Activiteiten van het Groninger Molenarchief

Van zaterdag 29 oktober tot en met zaterdag 5 november 2005 wordt weer de **Week van de Geschiedenis** georganiseerd.
Zie ook: www.weekvandegechiedenis.nl

week v/d
geschiedenis

Op zaterdag 29 oktober is het Molenarchief open van 10:00 tot 17:00 uur.

Vanaf 10.30 uur	Elk uur een rondleiding.
11.00 uur	Oude films uit het molenarchief.
14.00 uur	Oude films of PowerPoint-presentatie.

Dinsdag 1 november is het Molenarchief open van 10:00 tot 17:00 uur.

Omdat dinsdag de vaste openingsdag is, verrichten de vrijwilligers de normale activiteiten. We leiden u graag rond door het molenarchief. U kunt de meer dan 20.000 digitale molenfoto's bekijken, waarvan

- 7000 van Groningen
- 2500 van de overige provincies
- 15000 van Duitsland

Woensdag / donderdag 2 en 3 november is het Molenarchief open van 17:00 tot 22:00 uur.

Naast de rondleidingen zijn er twee lezingen:

woensdag 20:00 uur:	B. D. Poppen 'Sarrieschutten in Groningen en Friesland' met PowerPoint-presentatie.
donderdag 20:00 uur:	H. Vos en L. Venema 'De ontwikkeling van de molen' met PowerPoint-presentatie.

Zaterdag 5 november

Deze dag is het molenarchief gesloten, maar u kunt ons dan wel bezoeken in het gebouw van het Regionaal Historisch Centrum Groninger Archieven te Groningen, tijdens de **Dag van de Groninger Geschiedenis**. Zie voor de activiteiten de website van Groninger Archieven:

<http://www.groningerarchieven.nl>

Het Groninger Molenarchief is gevestigd aan de Wedderstraat 39 te Vlagtwedde (Veele) in de werkplaats van het Waterschap Hunze en Aa's.

Meer informatie kunt u vinden op www.groningermolens.nl of mail naar molenarchief@hetnet.nl

Gildenieuws

Examenresultaten

Van de vijf deelnemers aan het toelatingsexamen gaan er vier op voor het landelijk examen. Dit examen vindt plaats op dinsdag 11 oktober a.s. in Delfzijl op molen *Adam*. Met een beetje geluk hebben we omstreeks het verschijnen van dit tijdschrift vier nieuwe enthousiaste molenaars in de provincie erbij.

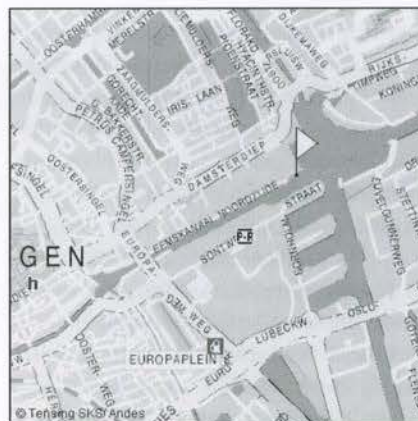
Ledenvergadering

Maandag 3 oktober a.s. wordt de halfjaarlijkse ledenvergadering gehouden in schipperssociëteit *De Witte Zwaan* in Groningen. Het schip waar de sociëteit is gevestigd, ligt bij de jachthaven naast de Praxis

Doe het Zelf Center aan het Damsterdiep 315 in Groningen. Op het parkeerterrein van de Praxis kan de auto gratis worden neergezet. Als u vervolgens het fietspad tussen de haven en de Praxis volgt, loopt u recht op *De Witte Zwaan* af.

Het Damsterdiep is eenvoudig te bereiken vanaf de ringweg. Vanaf knooppunt *Europaplein* rijdt u richting het centrum en bij de tweede stoplichten slaat u rechtsaf. De Praxis is het laatste gebouw voor de Oostersluizen aan uw rechterhand (zie het witte vlaggetje op het kaartje).

Tijdens de vergadering worden definitieve voorstellen tot verbetering van de opleiding tot vrijwillige molenaar gepresenteerd. Het afdelingsbestuur vraagt daarbij om een stemadvies van de leden. Dit advies wordt vervolgens meegenomen naar de contactdag van alle afdelingsbesturen waar de definitieve besluiten worden genomen.

J.-J. Sterenberg,
secretaris afdeling Groningen

Molen nieuws

De nummering tussen () verwijst naar de nummering in het Groninger Molenboek – 2de druk, welke is uitgegeven in 1981; tussen vierkante haken staat het nummer zoals het gebruikt wordt op de kaart in de brochure *Molens in Groningen*.

Poldermolen Krimstermolen (9), Zuidwolde [6]

De molen heeft te lijden gehad van vandalisme: er zijn plukken riet uitgetrokken en de zwichtketting is losgemaakt.

Foto: D. Reitsema, Midwolde

Poldermolen De Zilvermeeuw (10), Onderdendam [7]

Na enkele jaren van stilstand enerval gloort er weer hoop voor deze

molen uit 1871. De eigenaar, molenstichting Hunsingo e.O., wil graag dat de molen zo snel mogelijk weer kan draaien. De laatste grote restauratie is alweer 32 jaar geleden uitgevoerd en het gevlucht is voor het laatst hersteld in 1990 na stormschade in januari van dat jaar. Eind jaren '90 van de vorige eeuw kwamen er opnieuw mankementen aan het gevlucht, in het bijzonder de zelfzwichting moest alweer worden hersteld. Hierop heeft de vrijwillig molenaar Cor Gerkes aangeboden zelf deze werkzaamheden uit te voeren en na toestemming van het stichtingsbestuur ging hij enthousiast aan de slag. Hij heeft de roeden kaal gehaald en voorzien van nieuwe heklatten, ook is er een compleet nieuw zwichtwerk gemaakt maar door een gebrek aan middelen is de actie gestrand. Dit jaar heeft het

bestuur daarom aan vrijwillig molenaar Hans Wolthuis van de *Krimstermolen* gevraagd of hij nieuwe aluminiumkleppen voor de zelfzwichting zou kunnen maken, dit zou dan de vierde molen van molenstichting Hunsingo e.O. worden waar deze kleppen in gemonteerd worden. Het is de bedoeling dat de molenmaker in de komende maanden het gevlucht verder zal nazien en waar nodig zal herstellen. Door de vrijwilligers zullen dan in het voorjaar de nieuwe kleppen en het nieuwe zwichtwerk worden gemonteerd. Dan is een grote stap gezet in de goede richting van het herstel van deze mooie poldermolen. Ondertussen is, door enthousiaste medewerkers van het waterschap Noorderzijlvest, het molenterrein gemaaid en zijn de bomen in de omgeving van de molen tot aanvaardbare omvang gesnoeid.

Poldermolen 't Witte Lam (12), Zuidwolde [8]

Vanwege de gebroken halssteen heeft de molen een draaiverbod. Molenmaker Doornbos zal de steen

't Witte Lam in pinkstertooi
Foto: D. Reitsema, Midwolde

binnenkort vervangen.

Poldermolen Koningslaagte (13), Zuidwolde [9]

Aan de noordkant zijn de geleidepennen in de betonrand voor de rondgaande kruiketting vervangen.

Koren- en pelmolen Ceres (18), Spijk [13]

De vangketting is vervangen.

Poldermolen Langelandster Watermolen (21), Garmerwolde [15]

Molenmaker Doornbos zal de staart achteruit brengen en de zelfzwichting herstellen.

Korenmolen De Lelie (32), Eenrum [22]

Molenmaker Dunning heeft een noodreparatie gedaan aan de gebroken lange spruit. Voor een definitieve remedie zal een herstelplan worden opgesteld.

Korenmolen De Korenschoof (51), Noorderlaren [35]

Op 12 juli heeft firma VAAGS molenwerken uit Aalten de kap weer op de molen geplaatst. Deze is in de afgelopen winter in de werkplaats van de molenmaker grotendeels vernieuwd. Na de vakantieperiode zal de gehele stelling worden vernieuwd. Dan zullen ook de nieuwe roeden en de staart worden aangebracht.

Foto: A. Nibbelink, Aalten

Koren- en pelmolen Grote Geert (60), Kantens [40]

De storm die in begin januari over Nederland raasde, was de molen niet ongemerkt voorbij gegaan: binnen- en buitenloopplaten knapten als luciferhoutjes, zodat de kleppen er los bij kwamen te hangen. Het hout-

werk in het gevlucht was voordien al niet zo best meer, maar een beetje rustig draaien kon nog goed.

Foto: G. Werkman, Kantens

De laatste sneeuw was nog niet weggesmolten, of de jongens van de firma Dunning begonnen in opdracht van de gemeente Eemsmond met het verwijderen van de oude kleppen uit de roeden van de *Grote Geert*. De roeden werden uit de askop getakeld, en meegenomen naar de werkplaats in Adorp. Hier werden de roeden voorzien van een nieuwe laag tweecomponentenverf, en de binnenkant werd opnieuw getectyleerd. Het hekwerk is van bankirai en de nieuwe kleppen zijn van redcedar.

Jammer genoeg was het werk nog niet af op Nationale Molendag, maar tijdens het Groninger molenweekend was de molen beide dagen open.

Foto: J.-J. Sterenberg, Bedum

FIRMA EKKELKAMP

De speciaalzaak voor: Volkorenmeel

*Hondensport, Vogelzaden,
Paardenvoeders, Vogels
Aquariumbenodigdheden,
Hengelsportartikelen
en alles voor Uw huisdieren*

Rijksstraatweg 135
☎ (050) 535 02 15
Haren (Gr)

HOUTAANTASTING

Vanaf 1950 landelijk gespecialiseerd in:

- **Bestrijding** van houtworm, boktor en knaagkever. Behandelingen tegen zwam in hout en muurwerk. Leverancier van producten.
- **Herstel** van door houtrot aangetaste balkeinden etc. op basis van de Bêta-methode met toepassing van kunstharsen.

Wel geïmiteerd, niet geëvenaard!

KOMO en ISO gecertificeerd

Conserduc-Renofors®
HOUTCONSERVERING • HOUTRESTAURATIE

Postbus 72, 5420 AB Gemert, tel. (0492) 369171

e-mail: info@conserduc-renofors.nl, www.conserduc-renofors.nl

vestigingen: Made, Bergambacht, Groningen, Heerlen

Molenmakersbedrijf
Molema
V.O.F.

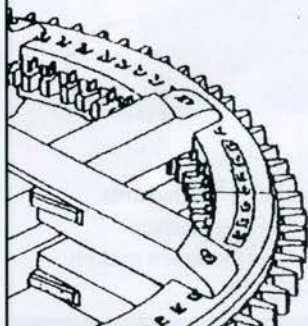

Provincialeweg 4, 9677 TW Heiligerlee

telefoon (0597) 59 16 60

telefax (0597) 59 11 76

mobiel 06 53 22 48 91

Mulder Pot - Kropswolde

KORENMOLEN **De Hoop**

Woldweg 70, Kropswolde.

Voor de zelfbakkers(sters):

- volkorenmeel
- tarwemeel
- viergranenmeel
- pannenkoekmeel
- boekweitmeel

Openingstijden:

woe. t/m zat. 10.00-17.00 uur

Molenaar J.J. Pot

Telefoon (0598) 39 49 53

Naar windmolen

Joerwert

Te Feerwerd voor:

- ✓ tarwemeel
- ✓ tarwebloem
- ✓ rijst
- ✓ gort
- ✓ pannenkoekmeel
- ✓ gemengd graan
- ✓ en andere molenproducten
- ✓ (ook voor zelfbakkers/sters)

Donderdag, vrijdag en zaterdag geopend van
13.30 - 17.30 uur

Molenaar Rolf Wassens

☎ (0594) 62 15 45 / 62 19 45

JAN VOS

Rietdekkersbedrijf

**Al meer dan 25 jaar
vakmanschap**

⌘ Boerderijen

⌘ Villa's

⌘ Recreatiebungalows

⌘ **Molens**

⌘ Bungalows

Ook voor reparatie en onderhoud

tel./fax (050) 406 20 39

Oude Boerenweg 11 - Glimmen

Provincialeweg 28

9774 PB Adorp

tel: 050-3061221

06-51856323

fax: 0598-450013

email: info@dunning-molenbouw.nl

internet: dunning-molenbouw.nl

EENRUM

zelfs bij regen een zonnig dagje uit !!!

Rondom het Molenplein vindt U:

Molen de Lelie

Met bakkerijmuseum en ambachtelijk gebakken
oerbrood

Tel: 0595-491272

Aardewerkplaats de Volharding

Met ambachtelijk aardewerk uit de
hele wereld

Tel: 0595-401688

Abrahams Mosterdmakerij

met ambachtelijke mosterd en
azijnmakerij en sfeervol restaurant

Tel: 0595-491600

Kaarsenmakerij Wilhelmus

Met ambachtelijke kaarsen
productie en zelf kaarsen maken
Tel: 0595-491388

**VERSTOPPING ?
ALARMTELEFOON
050 - 5421890
24 UURS - DIENST**

- Rioolontstoppen
- Aanleg en reparatie
- T.V.-inspectie
- Gevelreiniging
- Impregneringen

PETER KUIL
REINIGINGS SERVICE

Osloweg 126
9723 BX Groningen

Tel. (050) 542 18 90
Fax (050) 542 37 78

Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij

speciaal voor molenaars

SINDS 1873 SPECIALIST IN HET VERZEKEREN VAN WINDMOLENS

Hoofdkantoor Deventer: Singel 19 - Postbus 448 - 7400 AK Deventer
Telefoon (0570) 61 23 53

BAKKER *de Rappe Schoenlapper*

Fa. DOORNBOS

A-Kerkhof 33
9712 BC Groningen
Telefoon: (050) 312 08 07

Groningstalig

Lichtsteert
Reinder W. Hiemstra
Groningstalige gedichten
90 806217 5 7
12,50

Vangers van zomer
Jan Glas
Groningstalige gedichten
90 77487 11 5
12,50

Vogeldood
Melle Hijlkema
Groningstalige
korte verhalen
90 77487 20 4
12,50

Aan raand van tied
Jan K. Harms
Groningstalige verhalen
en gedichten
90 806217 9 X
13,50

Kunst&cultuur

De buitenste binnenstad
Jan Ernst Douma
De Groninger diepenring
in 64 aquarellen
90 806217 6 5
22,50

Trap ze in de pokkel
Herman Sandman
Gebundelde columns
90 77487 19 0
12,50

Uitgeverij kleine Uil: topadres voor Groninger schrijvers en dichters

Keel me dan
Reinder W. Hiemstra
Groningstalige korte verhalen
90 77487 10 7
14,50

Uitgeverij kleine Uil heeft een uitgebreid fonds met
dichtbundels, verhalenbundels, romans en 'kijkboeken'.
Mooi om te hebben, prachtig om te geven.

**Uitgeverij
kleine Uil**

Aweg 4/1
9718 CS Groningen
fax (050) 3182026
e-mail info@kleineuil.nl
internet www.kleineuil.nl

Zie www.kleineuil.nl

Bijna had de *Grote Geert* er niet meer gestaan.

Het jaar 2004 had nog anderhalf uur te gaan toen er iemand uit het dorp aanbelde met de mededeling dat ik meteen naar de molen moest gaan. Er was brand bij de molen en de brandweer was al onderweg. Dan is het net of er een stop doorslaat. Nog nooit hebben mensen mij zo hard zien rennen door het dorp. Ik hoorde in de verte de brandweer van Middelestum al aan komen rijden. Dan ben je pas echt 'de kop goed kwijt'!

Bij de molen was de jeugd met carbidbussen aan het schieten en daar moest ook maar een vreugdevuur bij. Een vreugdevuur onder de molen die bedekt is met riet. Gelukkig is door oplettende burens die al vonken zagen dwarrelen rond het achtkant meteen het alarmnummer 112 gebeld. Diezelfde burens namen mij mee in huis om tot rust te komen. Voor mij was oud en nieuw viering meteen voorbij. Dit had ik nog nooit meegemaakt in 25 jaar tijd. Andere jaren ging ik altijd even in de nieuwjaarsnacht bij de molen kijken of het er rustig was. Nooit gebeurde er iets, maar nu wel. Gelukkig staat de *Grote Geert* er nog, en straks met zijn nieuwe wieken.

Pelmolen Hollands Welvaart (64), Mensingeweer [42]

De bezwaarschriften van Heemschut en vertegenwoordigers van molenaarsorganisaties tegen de monumentenvergunning die de gemeente De Marne heeft verleend voor de verbouwing van de authentieke pelmolen *Hollands Welvaart* te Mensingeweer (Rijksmonument), hebben geleid tot een positief resultaat. De bezwarencommissie was van mening dat de bezwaarden overleg moesten plegen met de dames van de Stichting Hollands Welvaart die het omstreden theehuis in de molen willen inrichten.

Het gesprek leidde tot een voorname van de gemeente een aanvul-

lende vergunning te verlenen op de reeds verleende monumentenvergunning. In deze aanvullende vergunning zijn enkele wijzigingen en verduidelijkingen opgenomen. In de plannen voor de molen wordt nu meer rekening gehouden met de inzichten van de molenaars. Heemschut en de molenaars hebben meer vertrouwen in de thee-onderneming gekregen en ze staan daar nu positief tegenover. Na vaststelling van de stukken zullen de molenaars en Heemschut verzocht worden hun bezwaren in te trekken.

(Zie: <http://www.heemschut.nl/groningen/index.html>)

Poldermolen De Palen (77), Westervijtwerd [50]

De kruipalen worden vervangen door betonnen exemplaren en de molen krijgt de beschikking over elektriciteit. Op 7 september was David Reitsema bezig met een afzetting voor het gevlucht: een haakje draaien in alle acht uittimmermandjes (kardoeshouten). Daarbij ontdekte hij dat van een uittimmermandje alle verf zwart was... ook het riet daaromheen was zwart. Er is dus onlangs een poging gedaan om de molen af te laten fikken! Van de poging tot brandstichting is aangifte gedaan bij de politie te Bedum. Het bleek dat er in de omgeving al bij verschillende boerderijen brandstichtingspogingen zijn gedaan. Het is te hopen dat de onverlaat spoedig in zijn nekvel gegrepen zal worden. Een degelijk hek op het pad naar de molen is ook zeer wenselijk.

Uittimmermandje van *De Palen*
Foto: H. Noot, Haren

Korenmolen Wilhelmina (87), Noorderhoogebrug [55]

De buitenmuren van de *Wilhelmina* zijn ontdaan van algen en loszittende verflagen. Helaas bleek de nieuwste verflaag (2002) te zijn aangebracht over een vuile onderlaag zodat de hechting niet best is. Het afdak boven de toegangsdeuren is vervangen en zal worden voorzien van een zinkbedekking. De deuren zelf zijn gerepareerd. Uit de stelling is een schrankschuur weggevalen.

Korenmolen De Vriendschap (134), Winsum [79]

Het stellinghek is vernieuwd. Molenmaker Doornbos heeft alle koppen van de hoekliggers vervangen. Het stellinghek heeft nieuwe mandjes, de oude dekplank kon opnieuw worden gebruikt. De molenaar V.d. Meulen heeft samen met molenaar Oosterhoff van Garnwerd de hekschroten gemonteerd. Hij heeft ook veel verfwerk verricht. Veel lof voor dit resultaat!

Koren- en pelmolen De Ster (135), Winsum [80]

De stormluiken zijn conform de oude toestand weer egaal groen geverfd. Ook de achterluiken zijn nu weer zoals ze waren: wit met een groene zandloper.

Korenmolen Widde Meuln, Ten Boer

21 juli 2005 was een gedenkwaardige dag in Ten Boer. De *Widde Meuln* kreeg zijn kap terug. Het beloofde 's morgens niet veel goeds, harde wind en regen. Tegen de eind van de morgen oordeelde de kraanmachinist dat het toch mogelijk was de plaatsing van de kap door te laten gaan. De operatie verliep perfect. Binnen een half uur stond de kap te pronken op de stenen romp die niet wist wat hem overkwam. Zeventig jaar lang had hij zonder kap en wieken het leven moeten slijten. Een mijlpaal, de moeite waard om te markeren.

Die staat! Op kaphoogte was er meer wind dan op borrelhoogte

Foto: H. v.d. Woude, Ten Boer

De heer Rubingh hees als eerdere eigenaar van de molen en voormalig bestuurslid de vlag in top en schoolkinderen uit Ten Boer lieten zeventig ballonnen op met naamkaartjes. Daarna hieven alle genodigden en andere belangstellenden in de molen samen het glas op dit feestelijk moment.

De *Widde Meuln* is omgetoverd van een groen uitgeslagen reclamezuil tot een glanzend juweel aan het parelsnoer dat Damsterdiep heet. (Zie ook: LAATSTE NIEUWS op de Agenda-pagina.)

Onderbouw molen *Hunsingo*, Onderdendam

Terwijl het Groninger Molenhuis in Eenrum op 10 juni jl. haar opening vierde, was het ook feest in Onderdendam. De eerste fase van de werkzaamheden in het kader van het project Loket Levende Dorpen aan en rond de onderbouw van de molen *Hunsingo* zijn voltooid. Op de begane grond bevindt zich een lunchcafé en op de maal- en graanzolder zijn twee logiesappartementen ingericht. Hiermee heeft het dorp weer een horecavoorziening gekregen. De expositieruimte op de tweede zolder wordt, in samenwerking met het Openluchtmuseum 't Hoogeland, gevuld door een expositie over de geschiedenis van de trek- en beurtvaart. Vanaf de nieuwe stelling hebt u een fraai uitzicht over het dorp en het waterwegennetwerk. Onderdendam ligt op een kruispunt

Burgemeester Wilte Everts van Bedum en gedeputeerde Bleeker onthullen een mooi bord door een jutezak weg te trekken

Foto: Willem Jans, Haren

Molen *Hunsingo* nog in volle glorie

Foto: Collectie Het Groninger Molenarchief

van waterwegen en vormde in het verleden een belangrijke schakel tussen de stad Groningen en het noordelijke kleigebied. Het dorp had daarmee niet alleen een strategische route in het netwerk van trekschuitverbindingen, maar het was ook de plaats waar jaarlijks vele duizenden tonnen aan landbouwproducten moesten passeren. Niet voor niets groeide Onderdendam uit tot hoofdplaats van *Hunsingo* met de zetel van het waterschap en een rechtbank op zijn grondgebied. Hopelijk volgt binnen afzienbare tijd

een verder herstel tot een volwaardige molen.

Koren- en pelmolenromp *Woldring*, Ellerhuizen (Bedum)

Afgelopen zomer is het onderacht-kant langzaam verder opgeknapt. De eigenaar heeft o.a. alle vloeren vervangen, de romp voorzien van een nieuw dak en de kozijnen, ramen en deuren vernieuwd. Helaas is daarbij niet van de gelegenheid gebruikgemaakt om enkele details terug te brengen naar de oude staat. Aan de kanaalzijde waren de deuren

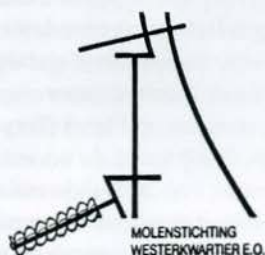

op de begane grond oorspronkelijk veel breder en voorzien van een half-rond bovenlicht. Daarboven bevond zich een vierkant raam en niet zoals nu een deur. De mogelijkheid om dit te herstellen was aanwezig omdat al het muurwerk aan deze zijde is verwijderd en opnieuw is opgemetseld. Dit alles neemt niet weg dat de romp samen met de omliggende woningen een mooi geheel vormt.

Opgeknapt romp van koren- en pelmolen
Woldring

Foto: M. v.d. Woude, Ten Boer

Ander molennieuws

Molens bebord

Onlangs zijn alle zeven poldermolens van Molenstichting Wester-

kwartier voorzien van een ANWB-bord. Op dit informatiepaneeltje staan enkele gegevens over de betreffende molen en een aanwijzing over de tijdstippen dat de molen voor bezoek is opengesteld.

Molenfietstocht

Als spinoff van de manifestatie 'Bløf onder de molen' (Ceres, 11 juni 2005) verscheen onder de hoede van de stichting Rondom de Molen een vouwblad met een korte (25 km) fietsroute langs molens in de

gemeente Delfzijl (waaronder Farmsum en Spijk) en een langere variant (45 km) die ook de molenonderbouw van de *Aeolus* in Termunten aandoet.

Martin van Doornik tijdelijk op de Langelandster Watermolen

De Molenstichting Hunsingo e.O. heeft Martin van Doornik benoemd tot vrijwillig molenaar van de *Langelandster Watermolen* (21) te Garmerwolde [15]. Zaterdag 17 oktober is Martin er met zijn vrouw voor het eerst geweest om een kijkje te nemen

en natuurlijk om te draaien. Daarna gaat hij op de vrijdagmiddagen om de 14 dagen draaien: de molen staat maar 4 km van zijn werk. Er zijn nog wel enkele kleine mankementen, de molenmaker is inmiddels verwittigd. De aanstelling is maar tijdelijk: omdat Martins 'vaste' molen *De Jonge Hendrik*

De bestuursleden Raven en Veenema van Molenstichting Westerkwartier plaatsen het informatiebord bij het fietspad van poldermolen De Eendracht (42) te Sebaldeburen [28]

Foto: Henk Berends, Sebaldeburen

nog steeds niet draaivaardig is door geldgebrek. Wachten tot Sint Juttemis kan Martin niet, zijn handen jeuken om aan de vangketting te trekken! Het zal wel een heel groot verschil zijn na 24 jaar werken op een korenmolen. Als Den Andel klaar is, krijgt de Molenstichting Hunsingo e.O. de sleutel meteen weer terug...

"Wandel de wieken van Molen Hunsingo"

Onder deze naam kunt u in vier dagen wandelend het Groninger Hoogeland verkennen vanuit Onderdendam. Vanaf de onlangs gerenoveerde molen Hunsingo starten vier wandelroutes (ongeveer 25 km) die als wieken zijn uitgezet om de nu nog onthoofde molen. De wandelingen voeren door verschillende landschappen van het Hoogeland, elk met eigen kenmerken, geschiedenis en verhalen. Voor elke wandeling is een aparte folder gemaakt met een routebeschrijving, een kaart en ondersteunend fotomateriaal. U kunt één wandeling lopen of allemaal, op aaneensluitende dagen of verspreid over weken of maanden. Een deel van de opbrengst van de folders is bestemd voor de pot voor wieken, de romp en de kap. Er zijn ook vier fietsroutes in ontwikkeling.

Het wandelproject leidt wellicht ook tot een jaarlijkse Hoogeland-vierdaagse die kan uitgroeien tot een evenement van formaat. Omdat een en ander een impuls kan geven aan de toeristisch-recreatieve ontwikkeling van het Groninger Hoogeland vindt de organisatie plaats in samenwerking met de VVV's, de gemeente en de provincie.

info@molenhunsingo.nl

Nieuwsbrief 16 De Liefde

Naast allerhande wetenswaardigheden over de min of meer dagelijkse molenactiviteiten schrijft Bob Poppen ook iets langere artikeltjes over resultaten van zijn archiefwerk: deze

keer over een vergelijking van twee oude kaarten ten aanzien van de bebouwing rond de molen (gelukkig toen nog allemaal laag). Bij het standaardwerk van Poppen over de belasting op het gemaal is nog een index op plaatsnamen verschenen (10 pag.). De afhaalprijs is € 3,50 en de verzendprijs € 5,- (b.poppen@net.hcc.nl). De webstek over *De Liefde* is in het afgelopen halfjaar ook sterk uitgebreid (<http://web.inter.nl.net/hcc/B.Poppen> let op de hoofdletters!).

Het Groninger Molenweekend 2005

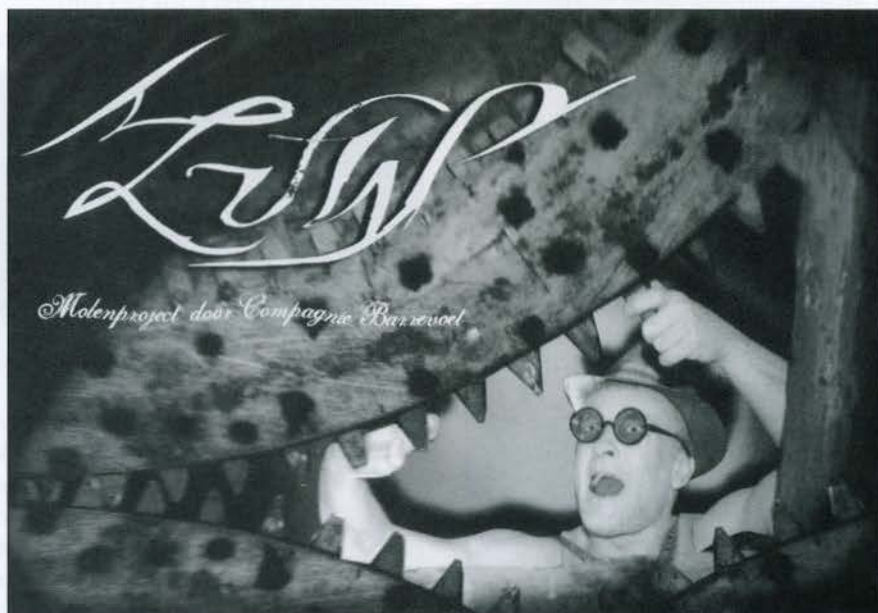
Uit de teruggestuurde enquêteformulieren blijkt dat er - zoals al uit de aanmelding verwacht mocht worden - een goede deelname aan het Groninger Molenweekend was. Het aantal bezoekers varieerde zeer sterk per molen: van 0 tot ongeveer 500! Enkele molens die wel waren aangemeld, bleven helaas gesloten doordat er technische mankementen of andere problemen waren. De molenaars vinden dat er volgend jaar meer aandacht voor de pers nodig is. Hiervoor mag de Molenweekend-commissie de cheque van het casino gebruiken ter waarde van € 1000,-. Ook is men van mening dat er eerder moet worden begonnen

met de voorbereidingen. Verschillende deelnemers vragen om de deelnemerslijst vóór het molenweekend beschikbaar te stellen. Sommigen vinden dat één dag wel genoeg is.

Doordat sommige molenaars niet beschikbaar waren op het geplande weekend, hebben helaas enkele draaivaardige molens stilgestaan tijdens het molenweekend, wat erg jammer is. Voor het volgende jaar streven we naar een deelname van minstens 70 molens (dit jaar waren het er 60). Om alle molens te bemannen biedt de commissie zo nodig hulp aan bij het zoeken naar vervangende molenaars (in het bezit van een diploma en met de nodige ervaring).

Molenproject Luw bij molen De Korenbloem in Vriescheloo

Theatergroep Compagnie Barrevoet is een gezelschap met medewerkers van diverse nationaliteit dat dynamisch fysiek locatietheater maakt. Na de première op Oerol (Terschelling, juni 2003) werd de voorstelling in de zomer van 2003 drie maal in Groningen opgevoerd: twee maal aan het Paterswoldsemeer bij molen *De Helper* en één keer bij *De Lelie* in Eenrum. Een lange tijd van voorbe-

reiding was nodig om de voorstelling Luw van de grond te krijgen. Diverse fondsen, gemeenten en provincies worden aangeschreven om het geheel ook financieel rond te krijgen! Na een langere voorbereidings-tijd werd dit jaar een serie voorstellingen gegeven op 25 verschillende molenlocaties door heel Nederland. Een oefenperiode van half juli tot begin augustus is toch echt nodig om het allemaal goed onder de knie krijgen.

Het verhaal is gebaseerd op oude molenlegenden, fantasieën en verhalen naar aanleiding van gesprekken met molenaars. Een vrolijk poëtisch optreden met komische extreme personages gespeeld door vijf internationale acteurs. De muziek is gemaakt op basis van geluiden van draaiende molens door een technomuzikant.

Na een voorstelling op 5 augustus bij *Veldkamp's Meuln* in Bellingwolde, die enigszins door het weer in het water was gevallen (hoewel: toch nog 60 bezoekers) was op 31 augustus molen *De Korenbloem* aan de beurt. Het werd een enthousiaste voorstelling, waar ruim 100 personen met volle teugen van hebben genoten.

Een bijzonder spektakel bij de molen en zeker voor herhaling vatbaar!

Oproep voor oud handgereedschap...

In de gewijzigde opzet van de Groninger molenorganisatie wil het molenarchief actiever naar buiten treden. Wij denken daarbij aan het geven van informatie buiten het molenarchief, zoals het houden van lezingen en de aanwezigheid op beurzen met een stand. Bij de nieuwe aanpak past ook de deelname op verzoek aan een open dag of een ander evenement dat bij een molen in de provincie Groningen georganiseerd wordt. Zo was het molenarchief dit jaar aanwezig tijdens evenementen te Eenrum en Uithuizen. Op 5 november zal het

Het Molenarchief op de 'Rondom de molen'-dag te Uithuizen (25/6/05)

Foto: B.D. Poppen, Uithuizen

molenarchief aanwezig zijn in het gebouw van het RHC Groninger Archieven tijdens de *Dag van de Groninger Geschiedenis*.

Om de presentatie naar het publiek nog aantrekkelijker te maken, wil het molenarchief graag in bezit komen van molenhandgereedschap zoals een bilhamer, handmolentje, enzovoort. Heeft u dergelijk gereedschap of attributen over, meld het via de e-mail van het molenarchief of breng het naar het Molenhuis in Groningen. De vrijwilligers van het molenarchief zijn u er dankbaar voor. molenarchief@hetnet.nl

...en voor molenarchiefvrijwilligers

Uiteraard zijn voor de genoemde uitbreiding van de molenarchiefactiviteiten - en voor de diverse werkzaamheden in Het Groninger Molenarchief zelf - nieuwe vrijwilligers van harte welkom.

Nieuwe molenkaarten

Harmannus Noot te Haren heeft een serie molenkaarten uitgegeven. Het zijn poldermolen *De Noordermolen* te Noordbroeksterhamrik, poldermolen *Langwert* of *Zuidoostermolen* te Win-

sum/Bruggeburen, korenmolen *De Juffer* te Gasselternijveen en korenmolen *De Lijen* te Staphorst. De drie eerste zijn gefotografeerd in actie, van de laatstgenoemde is er een winterse opname. De kaarten kosten € 0,50 per stuk, te vermeerderen met portokosten (€ 0,39 tot maximaal vijf stuks). Ze zijn leverbaar vanaf 28 september en te bestellen door het bedrag over te maken op Postbankrekening 4810054 t.n.v. H. Noot, Gagelweg 3, 9753 JZ Haren (Gr.), onder vermelding van het gewenste. (Bij overschrijving via een bankrekening uw adres vermelden.) Voor nadere informatie: 06 19738819.

Verstild Verleden (49)

Hoog, hoger, hoogst...

Een kaartje aan mejuffrouw E. Ulrigs, per adres den heer E. Onnes, burgemeester van Beerta, op 24 november 1902 verzonden in een tijd dat een mejuffrouw nog echt een mejuffrouw was, MSN en chatboxen nog ver weg waren en de postbode nog degelijke brieven bezorgde - of kaartjes.

Prentbriefkaarten waren toen razend populair. Menig uitgever verdiende er een behoorlijk zakcentje mee bij. Zo gaf N.J. Boon uit Amsterdam zelfs enkele prentbriefkaarten van Winschoten uit.

We kijken langs het Nieuwe Kanaal, dat nu Winschoterdiep heet, naar de molen van Edens. Deze

molen werd in 1763 gebouwd voor Jurrien Balles en Antje Gerbrandts en in 1870 verhoogd voor A. Edens. De molen stak daarna hoog boven de bebouwing en de bomen uit. Op de molen is een klein zeiltje voorgelegd, maar verder valt er weinig activiteit te bespeuren. Huizen en bomen spiegelen in het kanaal.

Wie anno 2005 Winschoten binnenrijdt zal deze spiegeling tevergeefs zoeken. Water maakte plaats voor een groenstrook met parkeerplaatsen en bomen. De sfeer van weleer is volledig voorbij. De oude huisjes langs het 'diep' hebben bijna allemaal plaats gemaakt voor weinig smaakvolle bedrijfsgebouwtjes, appartementen en winkels. Een nieuw appartementencom-

UITG. N. J. BOON, AMSTERDAM.

Nieuwe Kanaal. Winschoten.

1902

plex bedreigde de windvang en er kwam geld voor verhoging van de aloude molen van Edens beschikbaar. Heftige polemieken volgden in de krant. De burgers vonden het verspillen van belastinggeld.

Inderdaad: belastinggeldverspilling. Het spreekwoord *Bezint eer ge begint* kent men in Winschoten niet meer en in de rest van Nederland al evenmin. Al vanaf 1979 ben ik in de weer met molens en sindsdien zijn heel wat molenbiotopen en mooie landschappen in Nederland voorgoed verpest door nieuwbouw, uitbreidingsplannen en als paddestoelen uit de grond schietende industrieterreintjes, liefst zo ver mogelijk van het dorp af gelegen met het doel het tussenliggende groen op den duur ook vol te plampen met heel veel lelijks. Kijk bij Leek, zie bij Joure, Vries en Zuidbroek of gruw bij Sneek.

Zo helpt menig ambtenaar Nederland naar zijn mallemoer en verjaagt Ot en Sien naar het commerciële Orvelte.

Winschoten kan er dus ook wat van. In 1959 redde de gemeente de molen van Edens van de ondergang dankzij de aankoop en de daar opvolgende restauratie. Meer dan veertig jaar later is de biotoop gruwelijk verpest en niet alleen dankzij een nieuw appartementencomplex. Ot en Sien komen allang niet meer langs en *De Tellerlikker* staat er van te kijken.

Wanneer zal het tij in Nederland keren? Of kunnen we straks alleen nog in Verstild Verleden van mooie plaatjes genieten?

De Tellerlikker is een bronzen kunstwerk uit 1975 van Marijke Ravenswaay. Hun spotnaam Tellerlikker (Duits: Teller = bord) danken de Winscho-

ters aan het feit dat tafelservies in hun stad eerder ingeburgerd was dan op het platteland, waar men in de 19e eeuw nog gezamenlijk uit één pot at.

Foto: ©Ton Drijfhamer (op de webstek van RTV-Noord)

Groninger Molens in beweging – Het Groninger Molenhuis begint!

Het zal u niet ontgaan zijn: Het Groninger Molenhuis heeft zijn deuren geopend en is begonnen met de vele, vele plannen. Op 10 juni 2005 konden alle Groninger molenliefhebbers getuige zijn van een dag met molenactiviteiten ter introductie van de nieuwe manier van werken van de Groninger molenorganisaties in Het Groninger Molenhuis. Het programma omvatte een symposium voor geïnteresseerden vanuit de Groninger cultuurhistorische en monumentenwereld, een officiële opening door de gedeputeerde Hans Gerritsen en een middagprogramma met een informatie- en doemarkt, met wat te eten, met muziek en knutselwerk en met de prachtige levende molen *De Lelie* op de achtergrond. Een dag met voor elk wat wils!

men in de berichtgeving. OOG-TV had op 9 juni een uitzending over de verdwenen molens van de stad Groningen. Radio Noord zond op 10 juni 's morgens vanaf 7:00 uur elk uur live interviews uit met molenliefhebbers, molenaars en moleneigenaren vanaf de manifestatie 'Groninger molens in beweging'. Bij de molen *Ceres* in Uithuizen was 's avonds een optreden van de popgroep BLØF. Op 11-12 juni was het Groninger molenweekend, waar een record aantal molens en molenaars zich voor opgegeven had. Al met al is de Groninger molenwereld zeer goed voor de dag gekomen op deze drie dagen, ondanks het feit dat het weer niet helemaal meewerkte! Deze start van Het Groninger Molenhuis was zeer inspirerend: volgend jaar gaan we weer zo'n actief Groninger Molenweekend maken voor alle molenliefhebbers!

(Alle foto's bij dit artikel: H. Noot, Haren)

De Groninger molens kregen rond het molenweekend veel aandacht: van liefhebbers van molens, van liefhebbers van de muziek van BLØF, van vrijwillige molenaars uit Groningen en andere provincies, en (last, but not least) de media en de pers. Verscheidene kranten hebben de manifestatie opgeno-

Symposium Groninger molens in beweging

De plaats van de nieuwe organisatie Het Groninger Molenhuis in de cultuurhistorische en monumentenwereld werd belicht via presentaties en gesprekken met belangstellenden. Vanaf 10:00 uur kon het publiek binnenlopen bij de bijeenkomst in de Leliezaal van Abrahams mosterdmakerij, met een kopje koffie. De opkomst was verrassend hoog: meer dan 40 mensen van allerlei pluimage - van molenbouwers, vrijwillige molenaars, molenverzamelaars en moleneigenaars, tot vertegenwoordigers van monumentenorganisaties, cultuurtoeristische organisaties en de museumwereld! De Groninger molens leven dus gelukkig niet alleen binnen de molenwereld, maar ook daarbuiten!

De 'huisvader' van Het Groninger Molenhuis, Fijke Liemburg, opende de dag met een welkomstwoord voor alle molenliefhebbers uit Groningen en verte-

Fijke Liemburg achter de kathedraal

genwoordigers van het erfgoedveld. Een paar zinnen uit zijn openingswoord illustreren de uitgangspunten van Het Groninger Molenhuis:

"Het idee 'Groninger Molenhuis' is ontstaan uit de gedachte dat het de molens alleen goed gaat als alle molenbelangen gebundeld zijn. Het is nu voor het eerst dat Het Groninger Molenhuis naar buiten treedt. Eigenlijk hadden we dit nu als organisatie willen doen, maar dit bleek een stap te snel. Desondanks willen we inhoudelijk wel voortvarend van start. Vandaar deze dag."

"Het Groninger Molenhuis wil zich de komende jaren sterk maken voor zowel het behoud en beheer van het Groninger molenbezit, als voor het presenteren van dit bezit aan een breed publiek. Molens zijn monumenten, wonderen van techniek, maar ook plaatsen van samenkomst: een centrum van het dorp. Wat heeft zich allemaal wel niet bij molens afgespeeld? Molens zijn kleurrijk en historisch, leuk en interessant."

"De eerste voorwaarde is dat er Groninger molens zijn. Dit cultuurbezit moet gekoesterd worden. Hier zien we een grote taak voor het Molenhuis, voor het stroomlijnen, begeleiden en adviseren bij restauratie en onderhoud."

"Voor het behoud van de molens is het van belang dat molens in beweging zijn, draaien en malen. Het Molenhuis wil zich inzetten voor het werven, bege-

leiden en ondersteunen van vrijwillig molenaars en molengidsen."

"Voor de molens is draagvlak in de samenleving van levensbelang. Goede informatie naar het publiek, voor jong en oud, zal onze aandacht hebben."

"Het hele verhaal van de Groninger molens, en van de mensen die dit verhaal dragen, staat centraal bij Het Groninger Molenhuis. Zo ook op dit symposium: mensen uit de molenpraktijk en mensen uit de erfgoedwereld. Uit de verhalen van de sprekers zal blijken dat de molens een grote cultuurhistorische functie hebben, en dat er door heel veel mensen aan wordt gewerkt. Voor al deze mensen is Het Groninger Molenhuis een veilige basis."

Molenzorgen, molengevoel en molens in het landschap

De voorzitter van de Slochter Molenstichting, Lammert Groenewold, presenteerde een overzicht van de moeilijkheden en zorgen rondom het in stand houden van levende molens, gezien vanuit de moleneigenaar. Zijn presentatie 'Slochter molens door weer en wind' bevatte naast mooie molenplaatjes, ook de rampen die molens kunnen overkomen door weer en wind, door brand, maar ook door moeilijkheden bij restauratie en onderhoud. Over wat belangrijk is voor het laten leven van molens zei hij: "Allereerst vrijwilligers, en daarna pas andere aspecten zoals subsidies, onderhoud, restauratie, exploitatie en relaties met het publiek. Vrijwilligers zijn het gezicht van de molen(eigenaar). Het zijn vakmensen verknocht aan hun molen. Ze zien snel onderhoudsproblemen bij de molen (en lossen veel zelf op). Een goed korps vrijwillige molenaars is het behoud van de molens."

Lammert Groenewold met diascherm

Om het molengevoel over het voetlicht te brengen werd aan de vrijwillig molenaar Tom Baars van de

molen de *Lelie* gevraagd om daarover eens wat uit de doeken te doen. Het bleek voor interviewer Fijke Liemburg niet moeilijk om Tom te laten praten over zijn mooiste molen van de wereld, over de aantrekkingskracht van de molen, over het groepsgebeuren rondom zijn molen, en het genoegen van het werken met en voor de molen.

Fijke Liemburg en Tom Baars

Molens in/en het Groninger Landschap

Na een korte pauze met koffie en Lelie-koekjes werd het woord gegeven aan mevrouw Rita Jansen, voorzitter van Stichting Het Groninger Landschap. Zij hield een voordracht over de plaats van de molen in het landschap, en verwees daarbij naar de plaatsing van de Amerikaans windmotoren in een landschapsontwikkelingsproject van het Groninger Landschap. Zij droeg uit dat molens zeer belangrijke landschapsbepalende elementen zijn en voorziet een grotere rol van het Groninger Landschap bij instandhouding van molens en activiteiten rondom molens.

Rita Jansen en publiek

Het symposium werd afgesloten met een interview met Marcel Wijn, de organisatiedeskundige die de gang naar Het Groninger Molenhuis ondersteund heeft. De sprekers werden daarna bedankt voor hun deelname met een mandje met Groninger specialiteiten. Alle deelnemers werden bedankt voor hun aanwezigheid waarna ze zich bij Sara's Pannenkoekenhuis een pannenkoek konden laten smaken.

Opening

Om 14:00 uur begon de opening van Het Groninger Molenhuis met korte speeches van Fijke Liemburg en gedeputeerde Hans Gerritsen. Het belang van samenwerking en professionalisering van acties voor de Groninger molens werden daarin genoemd. De opening werd luister bijgezet door een ballonnen wedstrijd voor kinderen vanuit het dorp en elders (waarover verderop meer).

Het voorstellen van het logo van Het Groninger Molenhuis werd gevolgd door een behoorlijke hoeveelheid ellebogenstoom van zowel de huisvader Fijke Liemburg als gedeputeerde Hans Gerritsen. Ze lieten hiermee zien zich ook letterlijk voor de molens te willen inspannen. Het eerste koren op de molen van Het Groninger Molenhuis is gemalen!

Fijke Liemburg en Hans Gerritsen malen

Met de opening van Het Groninger Molenhuis werd ook de info- en doemarkt geopend. Hier was van alles te doen en te zien. Diverse cultuur- en erfgoedorganisaties waren van de partij, waaronder het Groninger Landschap, het Museumhuis, uitgeverij De Kleine Uil met Groninger uitgaven, en de Stichting Spelt. Men kon zich laten informeren over de opleiding tot vrijwillig molenaar bij Gilde-vertegenwoordigers van Het Groninger Molenhuis en over molenhistorie door het Groninger Molenarchief.

Groninger Landschap in actie

Theo Jurriëns: ontstaan van wind

Museumhuis en Gilde kleumen samen

De Waddenwichter

Molenarchief in actie

Landloopster met haar hondje vanaf de molen

De klompenmaker Van der Meulen uit Eenrum demonstreerde zijn ambacht. Kinderen konden zich uitleven bij het maken van molentjes, touw knopen en andere knutselaangelegenheden. Er was Abrahams mosterdsoep en er waren poffertjes. Daarnaast konden in de kaarsenmakerij Wilhelmus kaarsen gemaakt worden.

Halverwege de middag presenteerde Theo Jurriëns in de Leliezaal een moleneditie van het programma Theo's Bovenkamer. De markt werd opgevrolijkt met draaiorgel- en doedelzakmuziek en zang van het dames-shantykoor De Waddenwichter. Op de markt kwam ook zomaar een hondje zijn kunstjes laten zien. Ondanks het koude weer was het een geslaagde dag met voor elk wat wils!

En wat gebeurde er met de ballonnen?

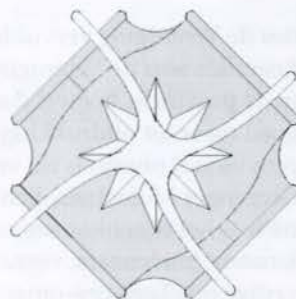
Schoolkinderen van Eenrum en elders hebben de start van Het Groninger Molenhuis kleur gegeven door het oplaten van ballonnen. Een veertigtal kin-

deren had in hun vakantie week dapper het koude weer getrotseerd en op aangeven van gedeputeerde Hans Gerritsen het luchtruim kleurig gevuld.

De niet zo sterke Noordwester heeft de ballonnen toch behoorlijk te pakken gehad. Er is een tiental kaartjes teruggestuurd vanuit plaatsen in het zuidoosten van Groningen, zoals Zuidbroek en Vriesche-
loo. Sommige ballonnen zijn de grens naar Duitsland overgestoken: er zijn kaartjes teruggestuurd vanuit onder meer Spannharrenstätt en Bersenbrück! De verste vindplaats was echter Neuenkirchen-Vörden, zo'n 140 km van Eenrum! Daar heeft Katharina Moormann (11 jaar) de gezamenlijk gereisde ballonnen van Marije Roelink en Minke Toonder uit Eenrum teruggevonden, dezelfde dag nog ... zo snel als de wind! Een aardige attentie is onderweg naar deze drie dames. En zo zie je maar weer: samenwerking zorgt er ook bij ballonnen voor dat je verder komt!

Hans Gerritsen kijkt de ballonnen na

De Vereniging is ontbonden - hoe nu verder?

De vereniging wordt ontbonden! De ontbindingsvergadering van de Vereniging op 19 juli 2005 leverde een overweldigende meerderheid voor ontbinding op. De ontbinding van de vereniging is de eerste concrete stap om alle provinciale Groninger molenzaken onder te brengen bij één overkoepelende Groninger molenorganisatie voor iedereen.

Het zal niemand ontgaan zijn dat dit besluit tot ontbinding niet eenvoudig tot stand is gekomen. Er ging een lange weg van overleg aan vooraf, enerzijds tussen de organisaties onderling en anderzijds met de leden van de Vereniging. Het is uiteindelijk met vier ontbindingsvergaderingen besloten. Dat het een lange weg was, is eigenlijk een goed teken: de leden blijken zeer begaan te zijn met het lot en de doelstellingen van de Vereniging en lieten dat niet zomaar gaan. In het uiteindelijke besluit tot ontbinding zou iedereen zich echter moeten kunnen vinden: een fors aantal leden heeft zich uitgesproken en een overweldigende meerderheid daarvan stemde voor ontbinding.

Inhoudelijk is er over de ontbinding en de positieve gevolgen van de overgang naar Het Groninger Molenhuis veel en volgens velen (meer dan) genoeg geschreven en gediscussieerd. Voor de vergaderingen van 28 juni 2005 en 19 juli 2005 heeft de bijgevoegde uitleg meer de vorm gekregen van een brandbrief, waarin (voor het eerst) ook de negatieve gevolgen van *niet* meedoen zijn benoemd. De positieve gevolgen van het hebben van één sterke organisatie voor de Groninger molens zijn voor velen duidelijk en daar moet nu vorm aan gegeven gaan worden.

Er zijn in de ontbindingsvergaderingen niet veel nieuwe argumenten aan de oppervlakte gekomen. Liever dan het publiceren van vier uitgebreide notulen van de ontbindingsvergaderingen (eventueel op te vragen bij de vereffenaars) beperken wij ons hier tot het weergeven van de besluitvorming. Op 21 april 2005 is de voorjaarsvergadering van de Vereniging gehouden, waarin de ontbinding van de

Vereniging geagendeerd was. In deze vergadering kon geen beslissing worden genomen over ontbinding vanwege een te lage opkomst. Een tweede ontbindingsvergadering werd daarop uitgeschreven op 18 mei 2005. In deze vergadering werd wel een ruime meerderheid, maar net geen $\frac{2}{3}$ meerderheid gevonden voor ontbinding (op één stem na gehaald). Hierna is lang en indringend over de situatie nagedacht en uiteindelijk is er besloten om de ontbindingsprocedure opnieuw op te starten. De redenen hiervoor zijn aan de leden toegestuurd en er zijn twee nieuwe ontbindingsvergaderingen uitgeschreven op 28 juni 2005 en 19 juli 2005. Op 28 juni 2005 kon geen beslissing over ontbinding genomen worden door een te lage opkomst.

In de vergadering van 19 juli 2005 is schriftelijk gestemd over het voorstel van het bestuur om de Vereniging te ontbinden. Bij de aankondiging van de vergaderingen van 28 juni 2005 en 19 juli 2005 was een voorbeeld volmacht stemformulier over ontbinding van de Vereniging meegestuurd, waarvan massaal gebruik gemaakt is. U had voor de vergadering 169 volmachtstemmen ingestuurd, en 18 nieuwe stemmen zijn daaraan toegevoegd door de aanwezigen in de vergadering. Bij een aantal van 526 in 2004 betalende leden betekent dit in principe een **opkomst van 36%**, wat erg hoog is. Er zijn in totaal 180 (96%!!) stemmen VOOR, 5 (3%) stemmen TEGEN en 2 (1%) BLANCO stemmen geteld. Hiermee werd de beslissing om de Vereniging te ontbinden genomen. De hoeveelheid leden die zich uiteindelijk uitgesproken heeft, is verheugend groot en het percentage voor ontbinding overweldigend. Dit geeft het nieuwe bestuur van Het Groninger Molenhuis het aangename gevoel dat ze in u een zeer betrokken achterban heeft.

De Vereniging en Het Groninger Molenhuis
Echter, de beslissing om de Vereniging op te heffen is een pijnlijke geweest: een nuttige groepering in de Groninger molenwereld met een historie met vele hoogtepunten houdt in deze vorm op te bestaan. Er moet niet vergeten worden welke func-

ties de Vereniging vervulde, in verleden en heden. Enerzijds was de Vereniging een club met aanzien in de provincie, hoewel dat de laatste 15 jaar niet goed meer tot uitdrukking kwam. De invloed op provinciaal niveau is nu veel beter geregeld via Het Groninger Molenhuis. Een andere belangrijke functie was het bijeenkomen van de Groninger 'molenaars' (molenaars, verzamelaars, etc.) om in een veilige ons-kent-ons-omgeving te praten over de molens. Ook voor deze contactfunctie heeft Het Groninger Molenhuis een centrale plaats: zij zal enerzijds donateurdagen organiseren (zoals bijvoorbeeld op 10 juni 2005 in Eenrum is gebeurd), anderzijds zullen bijeenkomsten van subgroepen van molenliefhebbers, zoals regionale werkgroepen van molenaars, (mede)georganiseerd of ondersteund worden.

De vereffening van de bezittingen van de Vereniging is ter hand genomen. Alle eigendommen worden ingezet voor Verenigings-eigen doelen. Bezittingen van de Vereniging worden veilig ondergebracht bij de aparte Stichting Het Groninger Molenarchief, waarvan het beheer in handen is van Het Groninger Molenhuis. Overblijvende saldi van de Vereniging worden als fondsen over drie Verenigings-eigen doelen verdeeld: PR, Vriendenzaken en Archief & Onderzoek.

Dus, enerzijds slecht nieuws: de Vereniging wordt ontbonden. Anderzijds goed nieuws: de belangen van de Groninger molens zijn beter te behartigen in

Het Groninger Molenhuis. Het Groninger Molenhuis zal de provinciale lobby onderhouden, uw molenblad uitgeven, uw website onderhouden, uw bijeenkomsten organiseren, en uw molenaars opleiden en ondersteunen.

En hoe nu verder?

Echter, de ontbinding van de Vereniging leidt tot een probleem: uw ondersteuning van de Groninger molens via het lidmaatschap van de Vereniging verdwijnt. Wij vragen u uw lidmaatschapsbijdrage **voor 2005** over te maken op gironummer 3866034 van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens. Hiervoor is een acceptgiro bij deze *Nieuwe Zelfzwichter* bijgevoegd. De Vereniging wordt ontbonden per 31 december 2005, en met de ontbinding vervalt uw lidmaatschap automatisch. Dank voor uw ondersteuning, uw belangstelling en betrokkenheid in heden en verleden.

De vereffenaars van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens,
Grieto de Vries, Gerard Koster, Hans Wolthuis

(Redactie: Volgens artikel 14 van de Statuten van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens handelen een of meer **vereffenaars** (het bestuur) de juridische zaken en de financiële verplichtingen af nadat de ledenvergadering heeft besloten tot ontbinding van de vereniging.)

Stuurgroep Het Groninger Molenhuis

Het Groninger Molenhuis heeft uw blijk van betrokkenheid en uw financiële ondersteuning zeker nodig. Wij vragen u dan ook dringend om, in navolging van de steun die u aan de Vereniging gaf, nu Het Groninger Molenhuis te steunen. **De slagkracht van Het Groninger Molenhuis hangt direct samen met uw steun!**

Ondersteuning van Het Groninger Molenhuis kan door in 2006 donateur te worden van de Stichting Het Groninger Molenhuis voor hetzelfde bedrag (minimaal € 14 per jaar, meer is van harte welkom!). Hiervoor krijgt u dezelfde zaken als die u kreeg via uw lidmaatschap van de Vereniging. Bij

de laatste *Nieuwe Zelfzwichter* van dit jaar volgt daarover meer informatie. In het belang van de Groninger molens hopen we (en verwachten we eigenlijk gezien uw grote betrokkenheid ook) dat u dit in grote getale zult doen.

Uw steun is de basis voor succes van Het Groninger Molenhuis en daarmee het welzijn van de molens in Groningen.

AGENDA

15 oktober	Pelcursus op de molen <i>Ceres</i>
29 oktober	Avondmalen met pannenkoeken op molen <i>Wilhelmina</i> (18:00- 22:00 uur)
29 oktober	Het Molenarchief is open van 10:00 tot 17:00 uur (zie pagina 12)
30-10 t/m 5-11	Week van de geschiedenis (zie pagina 12)
11 november	Op de molen <i>Wilhelmina</i> geeft Sint Martinus een pannenkoek aan kinderen met een lampion (17:30- 20:00)

Vaste molenopenstellingen

Delfzijl	Molen <i>Adam</i> is elke zaterdag van 14:00 – 17:00 uur open.
Farmsum	De <i>Aeolus</i> is elke dinsdag- en donderdagmiddag open (m.u.v. de schoolvakanties).
Garsthuizen	De <i>Hoop</i> is geopend op zaterdagmiddag en incidenteel op zondag (0595) 552223.
Leegkerk	De <i>Jonge Held</i> is iedere tweede zaterdag en zondag van de maand open, of na afspraak met molenaar Hilbrand Hut: (0594) 549709.
Niebert	De zeskante korenmolens te Niebert is geopend op zaterdag van 13:30 tot 17:00 uur, of na afspraak met molenaar Broekema: (0594) 549989.
Nieuw Scheemda	De <i>Dellen</i> is elke maandagavond tot zonsondergang.
Ten Boer	<i>Bovenrijze</i> is iedere zaterdag van 9:00 tot 12:00 open.
Uithuizen	De <i>Liefde</i> is elke dinsdag en donderdag van 10:00 tot 16:00 uur open.
Uithuizermeden	De <i>Goliath</i> is elke zaterdag en zondag van 13:30 – 17:00 uur open.
Vriescheloo	De <i>Korenbloem</i> is elke zaterdag en zondag van 10:00 tot 16:00 uur geopend.

LAATSTE NIEUWS

In de allerlaatste fase van de eindredactie ontdekten we toevallig (we horen zulk nieuws liever rechtstreeks!) op het molenprikbord (www.prikpagina.nl/list.php?f=355) dat ondertussen ook al de staart en de schoren zijn aangebracht. Aan de roeden wordt gewerkt. De eerste wiekenwentelingen worden (volgens de geciteerde insider) verwacht in het voorjaar 2006. Daarna moet al het binnenwerk nog worden gedaan.

In de molendatabase (www.molendatabase.nl) staat de *Widde Meuln* (op de dag dat we dit schrijven) nog in de categorie 'verdwenen molens', maar dat zal volgens de beheerder snel veranderen!

Foto: H.v.d. Woude, Ten Boer (sept. 2005)

VERENIGING VAN VRIENDEN VAN DE
GRONINGER MOLENS

STICHTING DE GRONINGER MOLEN

GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS

